

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

»Krepitev socialnih in državljskih kompetenc strokovnih delavcev«

Le z drugimi smo

dr. Alenka Gril
Pedagoški inštitut

Seminar: Spoštljiva komunikacija in reševanje konfliktov

Oblikovanje inkluzivnega učnega okolja

Naložbo sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije in
Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada

Priprava inkluzivnega okolja

(Gibbs, 1987)

- **Samorefleksija učitelja** – o lastnem poučevanju in inkluzivni praksi ter o značilnostih in potrebah učencev v razredu
- **Učenje učiteljev** – individualno ali v profesionalnih učečih se skupnostih (kolektiv šole, predmetni aktivni, razredni učiteljski zbor)
- **Ureditev prostora** – prilagoditve pouka za posebne skupine otrok
- **Sedežni red** – občasno spreminjati sedežni red, da se spoznajo/delajo med seboj; skupinsko delo v heterogenih skupinah;
- **Učne vsebine** – spoštljivo nagovarjajo vse različne potrebe/ozadja učencev; dostopnost gradiv za vse; spodbujati kritično mišljenje;
- **Učne metode** – aktivne, raznolike – za različne učne stile, diferenciacija nalog;
- **Oblike komunikacije izven pouka** – medsebojno obveščanje, informiranje učencev v razredu in staršev; uporaba spletnih orodij;
- **Vzdrževanje dobre klime**; redno preverjanje počutja v razredu; uvajanje sprememb skladno s predlogi učencev; samorefleksija razreda o učinkovitosti, sodelovanju, zmožnosti skupnega reševanja problemov;
- **KAKO prilagoditi FIZIČNO, DIDAKTIČNO, KURIKULARNO, SOCIALNO učno okolje, da bodo lahko vsi različni učenci vključeni in bodo sodelovali?**

Razred – skupina – skupnost

Razred = umetna socialna skupina, ki jo je treba oblikovati in nenehno vzdrževati. (Peklaj in Pečjak, 2015)

Skupni cilji : sodelovalni, tekmovalni, individualistični

Razredne norme :

- **skupna pričakovanja** članov razreda o **primernih postopkih in vedenjih ter komunikaciji v razredu**
- za dobro klimo je pomembno, da so norme **fleksibilne** in **spremenljive**
- **učitelj/-ica uveljavlja norme/pravila za vse učence enako in dosledno**

Inkluzivna razredna klima: podporni medosebni odnosi

- Občutek **varnosti**, medsebojnega **zaupanja**, **podpora** v skupini (*se poznajo, se lahko izražajo in se sprejemajo, se slišijo, imajo stike*)
- **Pravična** obravnava (*zagotavljanje enakih možnosti za uspeh, visoka pričakovanja uspeha do vseh, pomoč glede na potrebe, osebne povratne info*)
- **Spoštovanje vsakega učenca** kot individuuma, spodbujanje **avtonomije**
- Enakopravno **sodelovanje** v skupnih dejavnostih, medsebojna **pomoč** (*sodelovalno učenje, izkoristiti potencialne vse, menjava vlog, reševati konflikte skupaj*)
- Spodbujanje **vklučenosti – participacije pri pouku** (*kognitivni, čustveni, vedenjski angažma*)
- **Vzdrževanje** dobrih odnosov (*ovrednotiti učinkovitost sodelovanja v razredu in možnost reševanja težav; redno periodično preverjati počutje*)

Norme inkluzivne skupnosti

- POZORNO POSLUŠATI (Gibbs, 1987)
 - pozornost za čustva in besede drugega
 - skrb, spoštovanje, odobravanje
 - VZAJEMNO SPOŠTOVANJE
 - SPREJEMATI / NE ZAVRAČATI
 - izogibanje negativnim sodbam, poimenovanjem in ravnanjem
 - naklonjenost, odobravanje posebnih kvalit, pomoči drugim
 - PARTICIPIRATI (=> možnost, da se kdaj ne vključiš, ne sodeluješ)
 - vsakdo lahko izbira kdaj in koliko se bo vključil v skupinske dejavnosti
 - vsakdo ima pravico do nadzora sebe v socialnem okolju
 - ZAUPNOST
 - spoštovanje delitve/izmenjave v skupini, nič govoric
 - zaupnost – kar se tu zgodi, ostane tu!
- Dosledno uveljavljati pravila + predvideti sankcije za kršitve (3 stopnje)
- *Raje nagrajevati pozitivno vedenje, ki je skladno z normami!*

Proces oblikovanja skupine → učee se skupnosti v razredu

(Gibbs, 1987)

- **STOPNJA VKLJUČEVANJA**

Možnost za **samopredstavitve**, **izražanja** lastnih pričakovanj in **sprejemanja** s strani drugih

- Gradnja **zaupanja**, **naklonjenosti**, **pripadnosti**

- **STOPNJA VPLIVANJA**

Iniciativnost, predlogi – vpliv na cilje, naloge, odločitve
Načrtovanje, **odločanje**, **vodenje** (spremembe)– **delitev** med člani
Porast **konfliktov**

- Izražanje **individualnosti**, pridobivanje **lastne vrednosti**
- Prezemanje **odgovornosti** in **sodelovanje**

- **STOPNJA NAVEZANOSTI**

Vzajemno **zaupanje**, odzivnost na posameznike
Prijaznost, toplina, **naklonjenost**, **skrb**

- **Sprejemanje** čustev, idej, osebnih prispevkov
- Občutek **ponosa** nase

Stopnja vključevanja

Vsak član skupine ima svoje **posebne**, enkratne **izkušnje** in zaznava razred z vidika svojih **potreb** in **pričakovanj**

Vsakdo naj ima **možnost za predstavitev sebe** (kdo je, kaj ima rad, česa ne mara, kaj misli, da dobro počne, kaj misli, da slabo počne) in **kakšna pričakovanja ima do drugih** v skupini.

- **Ponovno z vsakim novim članom in**
- **pred vsako novo aktivnostjo v skupini ali v razredu**

Vsak mora biti **sprejet v skupini** – da je **slišan, upoštevan in zaželen**.

Če niso vključeni, se ne čutijo del skupine, začno izražati moteča vedenja (skušajo pritegniti pozornost).

- **zagotoviti varnost, dobro počutje, sprejetost VSEM**

(Gibbs, 1987)

Pomen socialne vključenosti

- Pozitivni odnosi z vrstniki in učitelji se odražajo:
 - dobro počutje učencev v šoli in občutek pripadnosti razredu/šoli
 - višja samozavest učencev
 - višja lastna učinkovitost v socialnih spretnostih
 - boljši učni dosežek
- **Socialna sprejetost** je pozitivno povezana z UU, vedenjem v razredu, socialno kompetentnostjo in osebnostnimi značilnostmi ter psihičnim blagostanjem

Dejavniki socialne sprejetosti učenca/-ke: trije viri:

- Značilnosti **učenca/-ke**
- Predstave in **prepričanja učencev o tem sošolcu/-ki**
- **Učiteljevo vedenje do učenca/-ke** (ki vpliva na predstave sošolcev o njem)
- Posledice socialne izolacije: večja verjetnost izpada iz izobraževalnega sistema, kot odrasli imajo več težav z mentalnim zdravjem, manj podpore pri spoprijemanju s stresnimi dogodki.

(Peklaj in Pečjak, 2015)

Spodbujanje vključevanja v skupino

Dejavnosti v celem razredu – vodi in strukturira učitelj/-ca:

(ali v malih skupinah)

1. Predstaviti **NORME** in jih tudi sam/-a upoštevati
2. Dati **JASNA NAVODILA** za dejavnost (predstavitev vseh posameznikov)
3. Dati začetno pobudo za **IZMENJAVO** mnenj (os. izkušnje, počutje)
4. Vzdrževati **NEPREKINJEN TOK IZMENJAVE** (poslušati; brez odzivov, komentarjev)
5. Spodbuditi **ODZIVE** na slišano – vprašanja, komentarji (osebno)
6. Zastavljanje vprašanj za **DISKUSIJO**
 - fokus na **vsebini dela**
7. Zastavljanje vprašanj za **REFLEKSIJO**
 - fokus na **osebnih izkušnjah in občutjih**
8. Izraziti **ODOBRAVANJE, SPREJEMANJE** (učitelj, **vrstniki!**)

(Gibbs, 1987)

Primeri dejavnosti za vključevanje

- **Predstavitve sebe** – svoje (družinske) zgodovine, interesnih dejavnosti, znanja in izkušenj na različnih področjih
- **Spoznavni vikendi** – „team-building“ – na začetku leta
- **Beleženje osebnih dosežkov otrok** – javno v razredu ali portfoljo
- **Socialne igre** – socialna vključenost-izključenost; enake možnosti; privilegiji; predsodki in diskriminacije; človekove pravice; sodelovanje;
- **Učenje socialnih veščin** – spoštljiva komunikacija, aktivno poslušanje, izražanje lastnega mnenja, asertivnost, skupno reševanje konfliktov
- **Spodbuditi povratne informacije** med vrstniki
- **Rotirati razredne vloge** – pri skupinskem delu
- **Spodbujati avtonomijo** – samoregulacija vedenja, sprejemanje odločitev, podeljevanje odgovornosti, omogočiti izbirnost, udejanjanje idej, predlogov
- **Spodbujati sodelovanje** – pri pouku in v neformalnih interakcijah
- **Učenje skozi dialog** - spraševanje, soočanja mnenj, skupno reševanje problemov

Primeri delavnic za učence

- McGrath, Helen in Francey, Shona (1996). **PRIJAZNI UČENCI – PRIJAZNI RAZREDI; Učenje socialnih veščin in samozaupanja v razredu.** Ljubljana: DZS.
- Bisquerra Alzina, Rafael (2010). **Čustvena inteligenca otrok: priročnik za učitelje in starše z vajami.** Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Ginnis, Paul, West-Burnham in Žagar, Drago (2004). **Učitelj – sam svoj mojster: Kako vsakega učenca pripeljemo do uspeha.** Ljubljana: Rokus.
- **SOCIALNO VKLJUČEVANJE; T-KIT (2003).** Svet Evrope in Evropska komisija.
Dostopno na:
http://www.svetevrope.si/res/dokument/download20a4.pdf?id=/res/dokument/1535-_1.pdf
- **COMPASS; Manual for Human Rights Education with Young People.**
Dostopno na: <http://www.coe.int/en/web/compass/human-rights-themes>
- **TRIBES. Tribes Learning Community, A new way of learning and being together.** (by Gibbs, Jeanne). Dostopno na: <http://tribes.com/>

Stopnja vplivanja

- Člani skupine prevzemajo več **iniciativnosti**, dajejo **predloge**, **vprašanja**, in **komentirajo** dosedanje vodenje
- Dogovarjanje o **skupnih ciljih**, **načinih dela** in **odločitvah**
- Možnost **prevzemanja odgovornosti** učencev zase in za skupino
- Člani niso več tako vljudni, potrpežljivi drug do drugega
- **Konflikti** se porajajo

Vprašanja za učitelja/-ico:

1. **Kako** lahko **učenec vpliva** na cilje, naloge in odločanje v skupini?
2. **Kako** lahko **učenci izrazijo svojo individualnost** in vrednost v skupini?
3. **Ali je lahko vodenje učenja deljeno**, tako da so viri in **potenciali vsakega** učenca primerno **izkoriščeni**?

(Gibbs, 1987)

Usmerjanje vplivanja v skupini

Učitelj/-ica usmerja proces vplivanja učencev tako, da **spodbuja**:

1. **Izražanje različnih mnenj**, čustev, izkušenj, predznanja
2. **Izražanje idej, ne da bi jih drugi komentirali** → razvijejo spoštovanje individualnih razlik
3. **Sodelovanje pri odločanju** – vsi lahko vplivajo (*na določanje ciljev, nalog, način učenja in sodelovanja*) in so cenjeni v skupini
4. Pomaga učencem **deliti vodstvene odgovornosti** – izmenjava vlog v malih skupinah
5. Pomaga **reševati probleme, konflikte** → „win-win“

(Gibbs, 1987)

Spodbujanje odgovornosti

- Spodbujati dijake, da **IZRAZIJO INDIVIDUALNOST in SPOŠTUJEJO RAZLIČNA** gledišča, izkušnje, sposobnosti in spretnosti, ideje
- Omogočiti **SODELOVALNO UČENJE**
- **Sodelovalne aktivnosti** (soodvisnost ciljev v skupini ali med skupinami, sodelovalno učenje)
- Spodbujati **skupinsko odločanje** + odgovornost vsakega
- Omogočiti **vsakemu otroku vpliv na dejavnosti** (načrtovanje, odločanje, izvajanje, refleksija), da lahko pridobi občutek enkratnosti, pomembnosti in vrednosti svojega prispevka skupini -> **izmenjavanje vlog v malih skupinah**
- Omogočiti **SKUPINSKO REŠEVANJE PROBLEMOV**
- Razvijati **spretnosti reševanja problemov v skupini**
Definirati problem – cilj – možne rešitve – jih ovrednotiti – izbira/odločitev – izvedba – ocena rešitve
- Opredeliti **osebne probleme** in **učiti se reševati probleme** + spodbuditi izbiro odgovornega ravnanja
- Spodbujati **pozitivni vpliv vrstnikov pri obravnavi neprimerne vedenja in kršenja norm**

Dejavnosti v „učečih se skupnostih“

Oblikovati **HETEROGENE SKUPINE** za **SODELOVALNO UČENJE**

(sociometrične, en priljubljen, en prezrt, vsaj 1 prijatelj, relativno trajne)

Učitelj/-ca vodi in spremlja skupinske učne dejavnosti :

1. Začetne **inkluzivne dejavnosti** v celem razredu
2. Razdelitev v **male skupine** (za sodelovalno učenje)
3. Osvežiti **norme** (profesor ali dijaki po skupinah)
4. Razložiti **načrt dela** celemu razredu:
 - opredelitev ciljev in nalog, razlogov za izbiro, izzivov, časovni načrt;
5. Dati **navodila po korakih** (+ **časovni okvir**)
6. V vsaki skupini zagotoviti **sodelovanje vseh pri izvedbi**
7. **Opazovati** delo skupin in po potrebi pomagati
8. Ko poteče predviden čas - **poročanje skupin celemu razredu**
 - Vsaka skupina **poroča kaj so naredili in kako**
 - Skupna **diskusija** in **refleksija** (lahko v skupinah)
9. Izraziti **odobravanje** (učitelj in vrstniki!)

(Gibbs, 1987)

Oblike sodelovalnega učenja

- **Medsebojno spraševanje – odgovarjanje**
- **Razmisli – deli – združi** (učitelj zastavi vprašanje, vsak razmisli o odgovoru, odgovore si delijo v paru/skupini, jih primerjajo in skušajo oblikovati skupen odgovor)
- **Tehnika gruče-grozdi** (učenci v skupini zapišejo vse proste asociacije na določen pojem na list A3, nato povežejo sorodne pojme v nadredne kategorije (grozde, gruče) – jih poimenujejo; primerno za ugotavljanje predznanja)
- **Debate „pro et contra“** (v paru, v skupini treh, dve skupini med seboj)
- **Študije primerov** (analize primerov po skupinah)
- **Skupinsko reševanje problemov** (učenje z odkrivanjem, reševanje zastavljenih problemov, daljša raziskava)
- **Sestavljanje učne enote** (temo razdelimo na 5-6 delov, vsaka skupina preuči en del (v vsaki skupini je enako število oseb, kot je delov teme = številu skupin), nato vsak član odide v novo skupino (1-5), kjer deli naučeno s svojo izvorno skupino => sestavijo vse dele učne enote v mali skupini)
- **Kviz po skupinah** (za ponavljanje, utrjevanje snovi)
- **Instrukcije v paru** (vrstniška pomoč pri razumevanju snovi)
- **Projekti v skupnosti**

Refleksija

Trije tipi vprašanj za **refleksijo učnih izkušenj**:

- **VSEBINA – kognitivno učenje**
 - Kaj mislimo, da smo se naučili?
 - Katere miselne spretnosti smo uporabili?
- **SODELOVANJE – socialno učenje**
 - Katere sodelovalne spretnosti smo uporabili?
 - Kako dobro smo delali skupaj?
 - Kako lahko izboljšamo skupno delo?
- **ODKRITI TALENTE – osebno učenje**
 - Kako sem bil jaz v pomoč skupini?
 - Katere spretnosti in talente sem opazil pri drugih?

(Gibbs, 1998)

Stopnja pripadnosti

- **Socialna opora**, ki jo učenci prejemajo v razredni skupnosti, **spodbuja njihov socialni razvoj in učenje**
- Učenec/-ka je **ponosen na svojo ustvarjalnost, vodenje, samousmerjanje**, s čimer uspešno **sodeluje** v skupini in **prispeva k skupnim dosežkom**
 - Če je zagotovljeno **izražanje individualnosti** (ne le konformiranje skupini)
 - Učitelj/-ica je **občutljiv/-a in odziven/-na na individualne potrebe, interese, pobude** učencev → konsistentno, pravočasno odzivanje
- Vzpostavi se **čustvena navezanost** med člani skupine;
 - drug za drugega **skrbijo**,
 - se **podpirajo in si pomagajo**,
 - so **prijazni in naklonjeni** drug z drugim
 - so zadovoljni, da lahko **delajo skupaj** in so pri tem **učinkoviti**.

(Gibbs, 1987)

Vzdrževanje skupine - skupnosti

- Nenehni proces ponavljanja sekvence:
vključevanja – vplivanja – navezanosti
- Nujna opora in vodenje učitelja

navezanost

vplivanje

inkluzija

navezanost

vplivanje

inkluzija

- Socialna vključenost
- Pripadnost
- Kohezivnost razreda
- Samozavest
- Samoučinkovitost
- Aktivno učenje
- Inicijativnost & kreativnost
- Samostojnost
- Sodelovalne veščine
- Odprtost & strpnost

Aktivni pouk – učeče se skupnosti

Sodelovalno strukturiran

- Preprečuje izolacijo, odtujenost učencev.
- Spodbuja razvoj **socialnih spretnosti**.
- Omogoča vzajemno **izmenjavo idej**, informacij in **podpore** pri učenju.

So-ustvarjanje kompleksnega učnega okolja

- **Medpredmetno integriran** in **projektno** zasnovan **kurikul**
- Omogoča **svobodno izbiro** lastne smeri učenja.
- Omogoča sodelovanje v **majhnih skupinah**.

(Jabari, 2007; Gril, 2015)

Diferenciiran & individualiziran, na otroka osredinjen pristop

- Osmišljanje in **prilagajanje** učnih metod in strategij posameznim **učencem, njihovim izkušnjam, interesom in znanju**.
- Omogoča **načrtovanje individualnih učnih poti** in učnih ciljev.
- Omogoča **prevzemanje odgovornosti** za svoje učenje in znanje.

Refleksivna učna praksa

- izražena **učiteljeva pričakovanja uspeha** pri vseh učencih
- **feedback** učitelja
- učitelj razlaga **pomembnost in relevantnost** učenja snovi
- **spoštovanje mnenja** učencev

Sklepne misli

- **Socialni procesi** v razredu so **temelj učenja**.
- Učitelj lahko **strukturira in uravnava socialne interakcije** v razredu na način, da z **vključevanjem** in **sodelovanjem** ter **medsebojno podporo** vsem učencem omogoči optimalne pogoje za učenje, sprejetost in spoštovanje.
- Skupaj lahko **so-ustvarimo** šolo prihodnosti: oblikujmo **inkluzivne učeče se skupnosti!**

Literatura

- Gibbs, J. (1987). *Tribes, a process for social development and cooperative learning*. Santa Rosa, California: Center Source Publication.
- Gibbs, J. (1998). Tribes TLC and Character Education. Dostopno na: <https://tribes.com/about/tribes-tlc-and-character-education/>
- Grah, J. in drugi (2017). *Vključujoča šola: priročnik za učitelje in druge strokovne delavce*. Zv. 2. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Gril, A. (2015). Aktivni pouk kot podpora osebnemu in socialnemu razvoju otrok in mladostnikov za opolnomočenje na karierni poti. V: U. Štremfel in M. Lovšin, *Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi*, str. 78 – 90. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Jabari, J. (2013). *Expecting excellence in urban schools, 7 steps to an engaging classroom practice*. Thousand Oaks: Corwin, London: Sage Publications Ltd.
- Peklaj, C. in Pečjak, S. (2015). *Psihosocialni odnosi v šoli*. Ljubljana: ZIFF.